

УДК 37.016:82.091 Волошина

DOI: <https://doi.org/10.54662/veresen.4.2025.10>**Володимир Гладішев,**

ORCID iD 0000-0001-7232-4184

доктор педагогічних наук, професор,

професор кафедри теорії й методики

мовно-літературної та

художньо-естетичної освіти

Миколаївський обласний інститут

післядипломної педагогічної освіти

вул. Адміральська, 4-а, 54001, м. Миколаїв, Україна

volodymyr.hladyshev@moipro.mk.ua

СУЧАСНИЙ ЕТАП РОЗВИТКУ НАУКОВОЇ ШКОЛИ ПРОФЕСОРА НІЛИ ВОЛОШИНОЇ (ДО ЮВІЛЕЮ НАУКОВИЦІ)

Другого січня цього року виповнилось 85 років від дня народження видатного українського вчителя-словесника, методиста, доктора педагогічних наук, професора, члена-кореспондента НАПН України Ніли Йосипівни Волошиної (1940–2010). Ця людина залишила по собі видатну науково-методичну спадщину, створила наукову школу, що посідає помітне місце з-поміж інших подібних осередків у сучасній методиці викладання літератури.

Це зумовлено тим, що Ніла Волошина була яскравою особистістю та видатним науковцем, вона згуртувала навколо себе та своїх пошуків учителів-практиків і вчених із різних регіонів нашої країни, що стало джерелом поширення ідей видатного методиста, їхньої творчої адаптації до регіональних особливостей літературної освіти. У рік ювілею Н. Й. Волошиної виникла потреба з'ясувати провідні риси наукового напрямку професора, її роль і місце в сучасній методиці викладання літератури.

У науковій статті подальшого розвитку набули розвідки щодо специфічних рис наукової школи професора Ніли Волошиної та простежено діяльність миколаївців, її представників.

Ключові слова: етапи становлення; методика викладання літератури; наукова школа; Ніла Йосипівна Волошина.

© Гладішев В. В., 2025

Постановка проблеми. 2 січня 2025 року педагогічна громадськість визначала 85 років від дня народження видатного українського вчителя-практика та вченого-методиста, доктора педагогічних наук, професора, члена-кореспондента НАПН України Ніли Йосипівни Волошиної. Напередодні цього в Інституті педагогіки НАПН України, у якому тривалий час вона працювала, проведено традиційні Волошинські читання. Учасники заходу ділилися спогадами про вчену й людину, досліджували роль наукової спадщини професора Ніли

Волошиної в розвитку методики викладання літератури, а фахівці, які належать до її наукової школи (далі – НШ), певним чином «звітували» про те, як вони продовжують справу своєї наставниці.

Унікальність наукової школи професора Ніли Волошиної зумовили такі чинники:

- неповторність постаті засновниці наукового осередку – Ніла Йосипівна природно поєднувала в собі надзвичайно кваліфікованого вчителя-практика, який викладав у

різних школах українську мову та літературу протягом понад двадцяти років (Ніла Йосипівна Волошина: бібліограф. покажч., 2010, с. 43), та науковця майже з сорокарічним стажем, який підготував 5 докторів і 39 кандидатів педагогічних наук (там само, с. 75–172);

- творчі пошуки представників наукової співдружності професора Ніли Волошиної охоплюють проблеми викладання як української, так і зарубіжної літератур;
- учені й учителі-практики, що належать до НШ професора Ніли Волошиної, працюють насамперед у регіонах України, що робить цю школу явищем усеукраїнського масштабу.

Варто відзначити, що в Миколаївській області наукова школа професора Ніли Волошиної тривалий час була представлена трьома докторами педагогічних наук (Гладишевим В. В., Ситченком А. Л., Шулярем В. І.).

З нагоди ювілею видатного методиста потрібно з сучасних позицій осмислити як постать ученої в контексті її наукового співтовариства, так і внесок представників її НШ на Миколаївщині в розвиток сучасної літературної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Після завершення життєвого шляху видатного методиста її постаті присвячено низку досліджень. Насамперед потрібно визначити академічне видання в серії «Ювіляри НАПН України» (Ніла Йосипівна Волошина: бібліограф. покажч., 2010), у якому подано всебічний аналіз життя й наукової діяльності Ніли Йосипівни та визначені провідні здобутки її наукового напрямку на рівні дисертаційних досліджень (докторські та кандидатські дисертації, створено та захищено під її керівництвом або за її консультаціями).

На честь видатного науковця Інститут педагогіки НАПН України щорічно (наприкінці грудня, напередодні дня народження Н. Й. Волошиної) проводить Усеукраїнські

Волошинські читання, у яких традиційно беруть участь представники наукової школи Ніли Йосипівни. Варто зазначити, що миколаївські науковці, доктори педагогічних наук А. Л. Ситченко, В. І. Шуляр і В. В. Гладишев беруть участь у цих читаннях на постійній основі. Також уважимо важливим, що за період директорства професора В. І. Шуляра в Миколаївському обласному інституті післядипломної педагогічної освіти «виїзна сесія» цих читань пройшла в м. Очаків Миколаївської області (2017 рік), а наступного року їх проведено в Глухівському педагогічному університеті імені Олександра Довженка, що свідчить про утвердження практики Волошинських читань у різних містах України. Миколаївський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти декілька разів долучався як партнер до означеної практики.

Науковці діляться спогадами про чудову людину (Гладишев В. В., 2021), аналізують своєрідність наукової школи професора Н. Й. Волошиної (Гладишев В. В., 2015, Шуляр В. І., 2010), вивчають вплив її творчої спадщини на розвиток сучасної методики викладання літератури (Гладишев В. В., 2019). Цінним є те, що ідеї видатного науковця (Волошина Н. Й., 1998) творчо осмислюють сучасні методисти, тому на Волошинських читаннях щорічно працює відповідна секція.

Уперше в методиці викладання літератури визначив своєрідність наукової школи професора Ніли Волошиної професор В. І. Шуляр (Шуляр В. І., 2010). Науковець сформулював власне визначення поняття «наукова школа» відповідно до методики викладання літератури (Шуляр В. І., 2010, с. 3), виокремив провідні напрями досліджень наукового осередку професора Ніли Волошиної, відзначив її найбільш помітних представників.

До 80-річчя від дня народження свого наукового керівника видала статтю д.пед.н. Т. О. Яценко, яка захистила кандидатську дисертацію під керівництвом Н. Й. Волошиної (Яценко Т. О., 2020). Вона зосередила увагу на діяльності професора Ніли

Волошиної як фундатора наукової школи, визначила досягнення керівника та представників цієї співдружності в розвитку методики викладання літератури початку століття.

Також питання реалізації ідей НШ професора Ніли Волошиної на сучасному етапі розвитку літературної освіти розглянуто на Всеукраїнських (Гладишев В. В., 2015; Гладишев В. В., 2021) та Міжнародних науково-практичних конференціях (Гладишев В. В., 2020; Шуляр В. І., Гладишев В. В., 2020), що сприяє поширенню ідей видатного методиста, упровадженню їх у сучасний науково-освітній простір.

Спираючись на розвідки В. І. Шуляра та аналізуючи досягнення продовжувачів справи професора Ніли Волошиної, професор В. Гладишев досліджував унікальність цієї наукової школи (Гладишев В. В., 2021), зосередивши увагу на етапних явищах її становлення й розвитку. Було визначено важливість посібника «Наукові основи методики літератури» (2002) як презентації для загалу зацікавлених науковців основних досягнень учених-однодумців, що згуртувалися навколо Н. Й. Волошиної (Гладишев В. В., 2015).

Як учень і послідовник наукової школи професора Ніли Волошиної автор статті на згадку про її засновницю присвячує окреме дослідження визначенню своєрідності цього наукового напрямку, окресленню місця ідей Ніли Йосипівни та її вихованців у сучасній методиці викладання літератури.

Відповідно **метою** статті є:

- виявлення провідних ознак НШ професора Ніли Волошиної;
- з'ясування впливу представників (Миколаївщина) наукової школи професора Ніли Волошиної на сучасну методику викладання літератури.

Для досягнення мети потрібно виконати такі основні **завдання**:

- визначити специфіку розгляданого поняття в методиці викладання літератури;

- проаналізувати специфічні риси наукової школи професора Ніли Волошиної в контексті особистості вченої, назвати явища, які можна вважати етапними для її становлення;
- розглянути діяльність миколаївських вчених, що належать до цієї наукової школи, їхній внесок у розвиток сучасної методики викладання літератури.

Виклад основного матеріалу. До 70-річного ювілею професора Ніли Волошиної д.пед.н., професор В. І. Шуляр підготував ґрунтовне дослідження, що присвячено осмисленню специфіки наукового напрямку професора Волошиної як культурологічно-освітнього простору (Шуляр В. І., 2010). Спочатку вчений докладно проаналізував наявні дефініції поняття «наукова школа», адаптував їх відповідно до специфіки методики викладання літератури як наукової дисципліни. Таке наукове підґрунтя дало змогу сформулювати власне визначення досліджуваної категорії у площині означеної галузі науки.

Дослідник пропонує таке формулювання: «наукова школа в методиці літератури – специфічна форма організації неперервного процесу навчання й підготовки наукових кадрів за чітко вибудованою концепцією й методологією вивчення шкільного курсу літератури або/і системою формування визначеного типу вчителя-словесника, учня-читача, запропонованого лідером дослідження в час соціально-культурних змін» (Шуляр В. І., 2010, с. 3). Звернемо особливу увагу на обов'язковість наявності лідерських якостей науковця – засновника школи.

Уважаємо, що життєвий та науковий шлях Ніли Йосипівни Волошиної майже «хрестоматійно» ілюструє це положення: з 17 років вона почала служіння школі – і до останнього часу, коли була вже визнаним в Україні та за її межами науковцем, заступником директора з наукової роботи Інституту педагогіки НАПН України, була тісно пов'язана зі школою та вчительством

(Ніла Йосипівна Волошина : бібліограф. покажч., 2010, с. 43). Є багато доказів того, що вчительство завжди чекало на праці Ніли Йосипівни, її книги та статті, виступи викликали жваве обговорення в учительській спільноті (Ніла Йосипівна Волошина : бібліограф. покажч., 2010, с. 7–26). Це можемо підтвердити на основі власного досвіду.

Науковий доробок професора Ніли Волошиної налічує 380 фахових публікацій, серед яких шкільні підручники для основної та старшої школи, програми з літератури для загальноосвітньої школи, посібники, монографії, статті, методичні рекомендації тощо (Ніла Йосипівна Волошина: бібліограф. покажч., 2010, с. 51–75). Учена систематично брала участь у методичних активах, серпневих конференціях педагогів, зустрічах із учителями та школярами, виїжджала до регіонів для обміну досвідом. Особливу увагу привертає те, що саме під її керівництвом у 1994 році було створено першу в незалежній Україні «Концепцію літературної освіти».

Упевнені, що наведені вище факти вчительської та наукової діяльності переконливо засвідчують, що в науці Ніла Йосипівна Волошина була саме тим лідером, навколо якого формується наукова співдружність.

За майже понад сорок років роботи в Інституті педагогіки НАПН України, де дослідниця працювала з 1972 року до останніх днів життя (Ніла Йосипівна Волошина: бібліограф. покажч., 2010, с. 43), пройшла шлях від наукового співробітника до заступника директора з наукової роботи. Тривалий час була головним редактором фахового видання «Українська література в загальноосвітній школі».

Завдяки природному поєднанню вчителя й науковця вона гостро відчувала потреби часу, тенденції розвитку суспільства та літературної освіти, тому завжди «працювала на випередження», спрямовувала розвиток літературної освіти в країні.

На нашу думку, масштаб професора Ніли Волошиної як науковця визначає

не лише і не стільки той факт, що вона підготувала 5 докторів педагогічних наук (А. В. Градовський, С. О. Жила, А. Л. Ситченко, В. І. Шуляр, В. В. Гладішев) і 39 кандидатів педагогічних наук. За цифрами криється широке коло проблем методики викладання літератури, що досліджували Ніла Йосипівна та представники її наукової школи.

Роблячи узагальнення щодо внеску до вітчизняної методики викладання літератури, визначаючи провідні напрями досліджень науковців, які належать до НШ професора Ніли Волошиної, В. І. Шуляр виділяє такі:

- виховання естетично розвинутого читача;
- формування особистості школярів;
- вивчення української літератури у взаємозв'язках з іншими мистецтвами;
- вивчення й аналіз художнього твору;
- особливості вивчення української літератури;
- підготовка до викладання української літератури;
- вивчення літератури в школах нового типу» (Ніла Йосипівна Волошина: бібліограф. покажч., 2010, с. 32–33).

Також не можна не відзначити, що науковці, представники наукової школи Ніли Волошиної, відгукуючись на ідеї свого керівника, досліджували теми, які на час дослідження були найбільш актуальними для розвитку методики літератури, навколо яких точилися дискусії і науковців-методистів, і вчителів-практиків. Оскільки В. І. Шуляр аналізував здобутки наукової школи професора Ніли Волошиної станом на 2010 рік, важливо додати ще один напрям – створення сучасного шкільного підручника з української літератури, концепцію якого розробив саме професор В. І. Шуляр з опорою на ідеї керівника наукової школи (Шуляр В. І., 2014). Підготовлену самотужки дисертацію на здобуття

наукового ступеня доктора педагогічних наук Василь Шуляр захистив у 2015 році в м. Херсон, і науковим консультантом цієї дисертації зазначив Нілу Йосипівну Волошину, якої вже 5 років не було з нами.

Один із представників наукової школи професора Ніли Волошиної миколаївський науковець Володимир Гладішев започаткував новий напрям у методиці викладання зарубіжної літератури – контекстне вивчення літературних творів в основній і старшій школі (Гладішев В. В., 2006). Його напрацюваннями в рамках цієї концепції педагогі послугуються і в методиці викладання української літератури.

Можемо зробити висновок, що процес становлення та зміцнення позицій, утвердження НШ професора Н. Волошиної був поступовим, але неухильним: постійно з'являлися її авторські програми і підручники, колективи науковців під її керівництвом, дисертації, монографії, наукові статті, методичні рекомендації, які захищали й видавали її послідовники. Але на цьому шляху потрібно визначити подію, що для становлення наукової школи стала насправді етапною, оскільки саме після неї наукова школа Ніли Йосипівни була «пред'явлена» науковому співтовариству як незаперечне явище.

У видавництві «Ленвіт» у 2002 році за редакцією професора Ніли Волошиної видано навчально-методичний посібник «Наукові основи методики літератури». Поява цього посібника стала помітною подією в українській методиці викладання літератури на межі століть, відповідно, сприймати його зараз потрібно саме в історичному контексті.

Форма й зміст цього видання під керівництвом Н. Й. Волошиної на час його створення мали новаторський характер.

Варто пригадати стан методики викладання літератури цього періоду. На початку століття внаслідок процесів демократизації суспільства, поширення програмовості у викладанні української та зарубіжної літератур (тоді за «прихильність» учителів «змагалися» різні авторські

колективи, а програми й підручники обирали на конкурсній основі з багатьох варіантів) потреба в появі принципово нового посібника з методики викладання літератури була надзвичайно гострою. Потрібно було багато в чому переосмислити спадщину минулого, теоретичні засади методики викладання літератури в нових соціально-навчальних умовах.

Науковиця-новатор своєчасно відгукнулася на потреби часу, правильно визначила актуальні тоді пріоритети розвитку методичної науки. Для виконання завдань дослідниця згуртувала навколо себе колектив однодумців, науковців високого рівня, представників своєї наукової школи.

Відзначимо принциповий момент у створенні посібника: це не був, як здебільшого в тогочасних науковців і вчителів, «інтуїтивно-емпіричний пошук». Доказом цього є те, що напередодні виходу друком посібника визнаний науковець Ніла Волошина в методичній періодиці неодноразово порушувала найактуальніші проблеми методичної теорії та методичної практики, обстоювала свої погляди на майбутнє літературної освіти в Україні, пропонувала нестандартні варіанти розв'язання складних проблем теорії й практики викладання літератури (Волошина Н. Й., 1998). За цих умов і створення принципово нового посібника потрібно вважати певним підсумком наукових пошуків Н. Й. Волошиної, що на межі століть охоплювали найважливіші проблеми літературної освіти в її найширшому значенні.

Серед авторів були науковці, результати діяльності яких не можна не вважати значним надбанням вітчизняної методики викладання літератури. Ідеться насамперед про академіка О. Р. Мазуркевича, про відомих методистів минулого О. М. Бандуру, В. С. Гречинську. Уміння редактора оригінально висвітлити актуальність методичної спадщини, обрати в минулому найбільш важливе, творчо «пристосувати» його до потреб сьогодення й майбутнього є відмітною рисою особистості професора Ніли Волошиної. Щодо цього нагадаємо,

що науковці одним із найефективніших методів розвитку методики викладання літератури вважають творчий аналіз досягнень методистів минулого, і Н. Й. Волошина робила це на рівні досконалості.

Другою важливою рисою посібника є те, що значну кількість його розділів науковиця створила у співавторстві з іншими дослідниками. Уважаємо це підтвердженням того, що наукові розвідки її вихованців були та є актуальними для теорії методики викладання літератури, адже співавторство було результатом взаємодії вчителя й учня, які разом узагальнювали результати наукових досліджень, свого часу втілених у захищені дисертації.

Спробуємо підсумувати специфіку та значення наукової школи професора Н. Й. Волошиної в розвитку методики викладання літератури. З нашого погляду, варто погодитися з думкою В. І. Шуляра, який стверджує: «Потужний обшир напрямів дослідження послідовників свого наставника є очевидним, їх перспективність не викликає сумніву, наукова значущість і практична спрямованість – факт, географія однодумців Ніли Йосипівни широка: Київ, Черкаси. Глухів, Житомир, Вінниця, Миколаїв, Суми, Чернігів, Чернівці, Херсон, Кам'янець-Подільський, Переяслав-Хмельницький, Бердичів, Жовті Води, Ніжин, Умань, Рівне, Полтава, Калуш, Запоріжжя – як кажуть, учнівського цвіту по всьому світу» (Ніла Йосипівна Волошина: бібліограф. покажч., 2010, с. 33). Дійсно, важко відшукати регіон нашої країни, де б не працювали вихованці видатного методиста.

Як зазначено вище, на теренах Миколаївщини працювали і працюють три відомих в Україні представники наукової школи професора Волошиної: доктори педагогічних наук, професори А. Л. Ситченко, В. І. Шуляр, В. В. Гладишев. У кожного з них, звичайно, свої наукові інтереси, але їхня належність до провідної наукової школи в методиці викладання літератури завжди забезпечує взаємодопомогу та взаємопідтримку. Найбільш яскраво це засвід-

чено під час захисту докторської дисертації Василя Шуляра, коли А. Л. Ситченка та В. В. Гладишева запрошено до вченої ради як докторів за фахом дисертації.

Відомий науковець, професор А. Л. Ситченко, автор докторської дисертації, у якій представлено навчально-технологічну концепцію літературного аналізу, що стало у пригоді вчителям-словесникам, видав у 2011 році навчальний посібник для студентів-філологів «Методика навчання української літератури в загальноосвітніх закладах» (2011). Посібник і тепер вирізняється актуальністю, йому притаманна наукова глибина, він охоплює найважливіші аспекти професійної підготовки майбутнього вчителя української літератури, автор пропонує ефективні підходи до розв'язання складних проблем методики літератури. У списках використаної літератури до розділів посібника почесне місце посідають праці Н. Й. Волошиної та створений за її редакцією згаданий вище посібник. Науковець плідно використовує та творчо розвиває ідеї професора Н. Й. Волошиної, висуває власні оригінальні підходи й концепції до аналізу літературних творів.

Монографію професора В. В. Гладишева «Теорія і практика контекстного вивчення художніх творів у шкільному курсі зарубіжної літератури» (2006) створено за консультаціями Ніли Йосипівни, що забезпечили високий науковий рівень розв'язання проблем у відносно новій для неї галузі – методиці викладання зарубіжної літератури. Після захисту докторської дисертації автор створив низку посібників і монографій, у яких із-поміж інших спирався на ідеї, що свого часу запропонувала Ніла Йосипівна, творчо розвинувши їх.

Професор В. І. Шуляр під керівництвом Ніли Волошиної захистив кандидатську дисертацію та майже підготував до захисту докторську. Науковець видав у 2014 році монографію «Сучасний урок української літератури» (Шуляр В. І., 2014), яка стала результатом самостійного авторського переосмислення й розвитку (відповідно до змін, що відбулися в суспільстві та літе-

ратурній освіті) ідей свого наукового консультанта.

Усі три професори-співавтори видали в 2008 році термінологічний словник «Методика викладання літератури» (Ситченко А. Л., Шуляр В. І., Гладішев В. В., 2008), який свого часу з удачністю був подарований Нілі Йосипівні. Ця праця забезпечила вчителів і науковців варіантами тлумачення найбільш актуальних у методиці викладання літератури термінів, що створило умови для більш точного визначення специфіки уроків літератури та наукових досліджень.

Протягом 2015–2025 рр. професор Василь Шуляр обіймав посаду директора Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти. За цей час він багато зробив для вшанування пам'яті Ніли Йосипівни Волошиної (про проведення Волошинських читань ішлося вище). Під час повномасштабної війни Василь Шуляр створив науково-практичну серію видань «Методика літератури, умотивована любов'ю», яка станом на серпень 2025 року налічує 33 практико-орієнтовані монографії.

Наукові розвідки відомого в країні методиста ґрунтуються на його авторській розробці ноомоделі інтелегентного читача, основи якої сформувалися під час співпраці з Нілою Йосипівною.

Улітку 2024 року професори Василь Шуляр і Володимир Гладішев видали практико-орієнтовану монографію «Націонезламні: «світ природи» і «світ людей» Василя Стефаника й Халлдора Лакснеса» (Шуляр В. І., Гладішев В. В., 2024), яку присвятили світлій пам'яті Ніли Йосипівни Волошиної (Шуляр В. І., Гладішев В. В., 2024, с. 3).

Того ж літа 2024 року один із авторів монографії, професор В. В. Гладішев за сприяння Почесного консульства України в Рейк'явіку передав до будинку-музею всесвітньо відомого ісландського письменника, лауреата Нобелівської премії з літератури Халлдора Лакснеса (м. Рейк'явік, Ісландія) та до Національної й університетської бібліотеки Ісландії (м. Рейк'явік, Ісландія)

примірники видання. Ці події висвітлено в окремій публікації в журналі «Вересень» Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (Гладішев В. В., 2024), та місцевих ЗМІ.

Уважаємо, що спільну працю миколаївських учених, що належать до наукової школи професора Ніли Волошиної, численні публікації інших науковців – представників цієї школи, варто визнати доказом її життєздатності, творчим розвитком ідей професора Ніли Волошиної, а моральні принципи науковиці є важливими для кожного з її послідовників.

Основні висновки та перспективи дослідження. Дослідження своєрідності НІШ професора Ніли Волошиної та виявлення ролі цього наукового осередку на сучасному етапі розвитку вітчизняної методики викладання літератури дало змогу зробити основні висновки:

- наукова школа професора Ніли Волошиної є самобутнім науковим явищем, вона формувалася протягом багатьох років та є помітним явищем в сучасній методиці викладання літератури; завдяки високому науковому рівню її засновника представники НІШ завжди досліджували найактуальніші проблеми методики викладання літератури, робили помітний внесок у розвиток цієї галузі педагогічної науки;
- важливим етапом становлення й утвердження в методичному науковому просторі наукового напрямку професора Ніли Волошиної належить уважати виданий під її загальною редакцією посібник «Наукові основи методики літератури» (2002); зазначений посібник мав новаторський для свого часу характер і забезпечив можливості подальшого розвитку методичної теорії та шкільної практики;
- наукові розвідки методистів, що належать до наукової школи професора Ніли Волошиної, є акту-

альними на сучасному етапі розвитку літературної освіти, відповідно представники цієї школи здійснюють помітний внесок у розвиток вітчизняної методики викладання літератури.

Ураховуючи значний внесок особисто професора Ніли Волошиної та представників її наукового осередку в розвиток вітчизняної методики викладання літератури, подальше розкриття теми дослідження доцільно здійснювати у таких напрямках:

- аналіз і використання наукової спадщини професора Ніли Воло-

шиної під кутом зору специфіки сучасного етапу розвитку літературної освіти України, Концепції Нової української школи;

- виявлення напрямів творчого розвитку ідей професора Ніли Волошиної в працях сучасних методистів (не лише представників її наукової школи);
- застосування ідей видатного методиста в процесі розвитку літературної освіти України (у найширшому розумінні цього поняття).

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Волошина Н. Й. Літературна освіта в період перебудови / Н. Й. Волошина // Українська мова і література в школі. – 1998. – № 7. – С. 13–19.
2. Гладишев В. В. Важливий етап становлення наукової школи Ніли Йосипівни Волошиної / В. В. Гладишев // Вітчизняна філологія: теоретичні та методичні аспекти вивчення. Збірник наукових праць. Випуск 5. – Черкаси : вид. Чабаненко Ю. А., 2015. – С. 6–11.
3. Гладишев В. В. Діяльність Н. Й. Волошиної у галузі створення підручників для підготовки вчителів літератури та її наукова школа // В. В. Гладишев // XII Волошинські читання. Шкільна мовно-літературна освіта: Традиції і новаторство. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Київ : ПП «ЕСТЕРО», 2019. – С. 30–36.
4. Гладишев В. В. «Націонезламні» в Ісландії / В. В. Гладишев // Вересень. – Науково-методичний, інформаційно-освітній журнал. – 2024. – №3 (102). – С. 212–219.
5. Гладишев В. В. Нотатки про наукову школу видатного методиста Ніли Йосипівни Волошиної / В. В. Гладишев // Джерела. Науково-методичний вісник №№1–4 (91–94), С. 17–18. Тези Міжнародної науково-практичної конференції «Особистість в історії, літературі та методиці навчання» 20 жовтня 2020 року. Івано-Франківський інститут післядипломної педагогічної освіти.
6. Гладишев В. В. Спогади про Людину / В. В. Гладишев // IX Волошинські читання. Шкільна літературна освіта: традиції і новаторство: зб. матеріалів всеукраїнської науково-практичної конференції з нагоди 95-річчя Інституту педагогіки НАПН України; за заг. ред. Т. О. Яценко. Київ : Педагогічна думка, 2021. – С. 10–16.
7. Гладишев В. В. Теорія і практика контекстного вивчення художніх творів у шкільному курсі зарубіжної літератури: Монографія / В. В. Гладишев. – Миколаїв : Вид-во «Іліон», 2006. – 372 с.
8. Наукові основи методики літератури : навч.-метод. посіб. / [за ред. д-ра пед. наук, проф., чл.-кор. АПН України Н. Й. Волошиної. – К. : Ленвіт, 2002. – 344 с.
9. Ніла Йосипівна Волошина : бібліограф. покажч. / НАПН України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського ; [упоряд.: Павленко Т. С., Кирій С. В., Бондаренко В. В. ; наук. ред. Рогова П. І. ; наук. рец. Логвіненко Н. М. ; бібліогр. ред. Пономаренко Л. О. ; літ. ред. Зозуля С. М.]. – К. : Задруга, 2010. – 200 с.
10. Ситченко А. Л. Методика навчання української літератури в загальноосвітніх закладах : навч. посіб. для студентів-філологів / А. Л. Ситченко. – К. : Ленвіт, 2011. –

291 с.

11. Ситченко А. Л., Шуляр В. І., Гладішев В. В. Методика викладання літератури: Термінологічний словник / За ред. проф. А. Л. Ситченка. – К : Видавничий Дім «Ін Юре», 2008. – 132 с.

12. Шуляр В. І., Гладішев В. В. Націонезламні: «світ природи» і «світ людей» Василя Стефаника й Халлдора Лакснесса / В. І. Шуляр, В. В. Гладішев; за заг. ред. В. І. Шуляра. – Миколаїв : центр редакційно-видавничої діяльності МОППО, 2024. – 294 с.

13. Шуляр В. І., Гладішев В. В. Педагогічна школа видатного методиста Ніли Йосипівни Волошиної / В. І. Шуляр, В. В. Гладішев // *Pedagogy in modern conditions: collective monograph* / Bartienieva I., Nozdrova O., – etc. – International Science Group. – Boston : Primedia eLaunch, 2020. – 329 p. Available at : DOI: <https://doi.org/10.46299/ISG.2020.MONO.PED.III>. Retrieved from: <https://isg-konf.com>. – С. 95–99.

14. Шуляр В. І. Наукова школа професора Ніли Волошиної як культурологічно-освітній простір / В. І. Шуляр // *Українська література в загальноосвітній школі*. – 2010. – №1. – С. 2–5.

15. Шуляр В. І. Сучасний урок української літератури : монографія / Василь Іванович Шуляр. – Миколаїв : Іліон, 2014. – 553 с.

16. Яценко Т. О. Н. Й. Волошина – фундатор наукової школи в методиці навчання української літератури / Таміла Яценко // *Український Педагогічний журнал*. – 2020. – № 2. – С. 75–86. DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2020-2-75-86>

THE CURRENT STAGE OF DEVELOPMENT OF THE SCIENTIFIC SCHOOL OF PROFESSOR NILA VOLOSHYNA (TO THE SCIENTIST'S ANNIVERSARY)

Hladyshch Volodymyr,

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,

Professor of the Department

of Theory and Methods of Language-Literary

and Artistic-Aesthetic Education

Mykolaiv Regional Institute

of Postgraduate Pedagogical Education

4-a, Admiralska Street, 54001, Mykolaiv, Ukraine

volodymyr.hladyshch@moippo.mk.ua

At the current stage of development of Ukrainian pedagogical science, the issue of scientific schools, which are founded around outstanding scientists, acquires special importance. Each outstanding figure leaves their mark in science, their ideas, and their followers, which becomes a source of further development of the corresponding scientific discipline. Continuity in scientific explorations is of great importance; therefore, a scientific school lives and works even after the departure of its founder.

The scientific school of Professor, Corresponding Member of the National Academy of Literature of Ukraine Nila Yosypivna Voloshyna (1940–2010), which was formed for a long time, at the current stage of development of literary education in Ukraine occupies a prominent place among other scientific schools in the methodology of teaching literature. This is due primarily to the personality of the person who was the founder and driving force behind the development of this scientific school.

The life path of Nila Yosypivna Voloshyna was connected with education. A bright

personality and an outstanding scientist rallied around herself and her scientific research scientists from different regions of our country, which led to the spread of the ideas of the outstanding methodologist, their creative adaptation to the regional features of literary education. An important stage in the formation of the scientific school of Professor N. Y. Voloshyna was the publication of the innovative manual for that time, «Scientific Foundations of Literary Methodology» (2002), which armed methodologists and teachers during the reform of literary education.

Currently, there is a need to clarify the leading features of the scientific school of N. Y. Voloshyna and its influence on the current state of literature teaching methods. The article examines the specifics of the scientific school of Professor N. Y. Voloshyna, its most prominent representatives. It traces how the followers of Professor N. Y. Voloshyna developed her ideas, creatively adapted them to modern conditions of literary education. It also describes how scientists belonging to the scientific school of Professor N. Y. Voloshyna (A. L. Sytchenko, V. I. Shulyar, V. V. Gladyshev) honour her memory and promote the ideas of the outstanding methodologist.

Keywords: *literature teaching methodology; Nila Yosypivna Voloshyna; the scientific school; the stages of formation.*

REFERENCES

1. Hladyshev, V. V. (2019). Diialnist N. I. Voloshynoi u haluzi stvorennia pidruchnykiv dlia pidhotovky vchyteliv literatury ta yii naukova shkola [The activities of N. Y. Voloshyna in the field of creating textbooks for training literature teachers and her scientific school]. *Shkilna movno-literaturna osvita: Tradytsii i novatorstvo*, 30–36 (ukr).
2. Hladyshev, V. V. (2024). «Natsionezlamni» v Islandii [«Nationalists» in Iceland]. *Veresen*, 3 (102), 212–219 (ukr).
3. Hladyshev, V. V. (2020). Notatky pro naukovu shkolu vydatnoho metodysta Nily Yosypivni Voloshynoi [Notes on the scientific school of the outstanding methodologist Nila Yosypivna Voloshyna]. *Dzherela*, 1–4 (91–94), 17–18. Ivano-Frankivskyi instytut pisliadyplomoi pedahohichnoi osvity (ukr).
4. Hladyshev, V. V. (2021). Spohady pro Liudynu [Memories of Man]. *IX Voloshynski chytannia. Shkilna literaturna osvita: tradytsii i novatorstvo*, 10–16. Kyiv: Pedahohichna dumka (ukr).
5. Hladyshev, V. V. (2006). *Teoriia i praktyka kontekstnoho vyvchennia khudozhnikh tvoriv u shkilnomu kursi zarubizhnoi literatury* [Theory and practice of contextual study of works of art in the school course of foreign literature]. Mykolaiv: Vyd-vo «Ilion» (ukr).
6. Hladyshev, V. V. (2015). Vazhlyvyi etap stanovlennia naukovo shkoly Nily Yosypivni Voloshynoi [An important stage of the formation of the scientific school of Nila Yosypivna Voloshyna]. *Vitchyzniana filolohiia: teoretychni ta metodychni aspekty vyvchennia*, 5, 6–11, Cherkasy: vyd. Chabanenko Yu. A. (ukr).
7. Pavlenko, T. S., Kyrii, S. V. & Bondarenko, V. V. (Eds. Rohova, P. I., Lohvinenko, N. M., Ponomarenko, L. O. & Zozulia, S. M.). (2010). *Nila Yosypivna Voloshyna: bibliohraf. Pokazhch* [Nila Yosypivna Voloshyna: bibliographic index]. NAPN Ukrainy, Derzh. nauk.-ped. b-ka Ukrainy im. V. O. Sukhomlynskoho. K.: Zadruha (ukr).
8. Shuliar, V. I. & Hladyshev, V. V. (2024). *Natsionezlamni: «svit pryrody» i «svit liudei» Vasylia Stefanyka y Khalldora Laksnessa* [National-breaking: «the world of nature» and «the world of people» of Vasyl Stefanyk and Halldor Laxness]. Mykolaiv: tsentr redaktsiino-vydavnychoi diialnosti MOIPPO (ukr).

9. Shuliar, V. I. & Hladyshev, V. V. (2020). *Pedahohichna shkola vydatnoho metodysta Nily Yosypivny Voloshynoi* [Pedagogical School of the Outstanding Methodist Nila Yosypivna Voloshyna]. *Pedagogy in modern conditions: collective monograph* / Bartienieva I. & Nozdrova, O., etc. International Science Group. Boston: Primedia eLaunch. DOI: 10.46299/ISG.2020.MONO.PED.III. Retrieved from: <https://isg-konf.com>, 95–99 (ukr).
10. Shuliar, V. I. (2010). *Naukova shkola profesora Nily Voloshynoi yak kulturolohichno-osvitnii prostir* [The Scientific School of Professor Nila Voloshyna as a Cultural and Educational Space]. *Ukrainska literatura v zahalnoosvitnii shkoli*, 1, 2–5 (ukr).
11. Shuliar, V. I. (2015). *Suchasnyi urok ukrainskoi literatury* [Modern lesson of Ukrainian literature]. Mykolaiv: Ilion (ukr).
12. Sytchenko, A. L. (2011). *Metodyka navchannia ukrainskoi literatury v zahalnoosvitnikh zakladakh* [Methodology of teaching Ukrainian literature in general education institutions]. K.: Lenvit (ukr).
13. Sytchenko, A. L., Shuliar, V. I. & Hladyshev, V. V. (2008). *Metodyka vykladannia literatury: Terminolohichni slovnyk* [Literature Teaching Methods: Terminological Dictionary]. K.: Vydavnychi Dim «In Yure» (ukr).
14. Voloshyna, N. Y. (1998). *Literaturna osvita v period perebudovy* [Literary education during the perestroika period]. *Ukrainska mova i literatura v shkoli*, 7, 13–19 (ukr).
15. Voloshyna, N. Y. (Ed.). (2002). *Naukovi osnovy metodyky literatury* [Scientific foundations of literature methodology]. K.: Lenvit (ukr).
16. Yatsenko, T. O. (2020). *N. Y. Voloshyna – fundator naukovoї shkoly v metodytsi navchannia ukrainskoi literatury* [N. Y. Voloshyna – founder of the scientific school in the methodology of teaching Ukrainian literature]. *Ukrainskyi Pedahohichnyi zhurnal*, 2, 75–86 DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2020-2-75-86> (ukr).

Стаття надійшла до редакції: 10.11.2025

Прийнято до друку: 24.12.2025